

Forord

111.

Mennesket er intelligent. Det har erobret jorden og er på ferd ut i verdensrommet. Det har søkt inn i atomene og frigjort deres energi. Det har søkt inn i cellene for å forstå livsprosessene og har revolusjonert medisinen.

Er mennesket også klokt? Intelligens er ikke alltid parret med visdom, og mennesket har ikke maktet å styre den utvikling intelligensen har skapt. Atomeksplosjoner og befolkningseksplosjonen er nye trusler mot menneskehe- tens eksistens, og det er ikke blitt mindre sult, nød, urettferdighet og ulykke i verden. Intelligensen *kan* skape et bedre liv for menneskene, men den må styres.

Det er lett å se dette i det daglige liv. Noen problemer kan løses ved systematisk og intelligent analyse. Dette er ofte de enkleste problemer, og i samfunnet setter vi eksperter til å løse dem. De vanskeligste og viktigste problemer kan nok ana- lyseres, men intelligensen kommer ikke lenger enn til forslag om alternative løsninger. Valget mellom disse løsninger må avgjøres ut fra hensyn intelligensen bare delvis fatter: rettferd og lykke for flest mulig, menneskelighet, moralske verdier, ansvar for fremtiden. Det enkelte menneske foretar ofte slike valg i underbevisstheten. I samfunnet velger vi politikere til å foreta dem.

Medisinen bygger på et harmonisk samvirke mellom naturvitenskap og medmenneskelighet, og den gode lege har alltid forsøkt å vurdere pasientens pro- blem ut fra begge disse synsvinkler. Utviklingen i medisinen og i samfunnet har skapt helt nye muligheter, men samtidig har den gjort legens vurderinger meget vanskeligere. For lengst har han måttet erkjenne at alle tiltak har sin risiko og sin pris. Hva tjener pasienten best? Hva gir ham ikke bare et lengre liv, men også et brukbart eller til og med et godt liv? Slike problemer tvinger en til pinefulle valg, og valgene blir vanskeligere, jo større og flere mulighetene er. Valgene for den enkelte pasient reiser til syvende og sist spørsmålet om hva meningen egentlig er med livet. Det fins ikke almengyldige svar på dette spørsmål, og pasient og lege må i fellesskap finne den beste løsning.

Som om dette ikke er vanskelig nok, har utviklingen skapt et nytt problem. Det gamle problemet angår enkeltpasienter; det nye angår helsetjenesten som helhet og dermed alle mennesker i samfunnet. Medisinen har for lengst utviklet seg så langt at vi ikke makter å utnytte all kunnskap, fordi vi mangler penger, personell og serviceinstitusjoner. Det betyr at vi tvinges til å velge mellom flere muligheter, for eksempel: Bør vi satse mer på arbeidet med ungdomsproblemer eller mer på eldreomsorgen? Bør vi bygge ut mulighetene for nyretransplantasjon eller er de revmatiske sykdommer viktigere? Bør vi styrke sykehusene eller den primære helsetjeneste eller pleieinstitusjonene? Kanskje har vi gjort for meget for den kurative medisin og for lite for den forebyggende? Det er lett å se at også disse

pp 7-9 in: J. Hamburger: *Vår stykke*
og vår makt. Gjendahl, Oslo 1974, 76 pp.

valg blir vanskeligere, jo større og flere mulighetene er. For å gjøre slike valg, må vi bli enige om hva målene egentlig bør være for helsetjenesten. Disse mål er langt fra selvsagte, og de bør omfatte ikke bare helsetjenesten, men også den forebyggende medisin, undervisning og forskning.

Professor Jean Hamburger har tatt disse problemene opp til vurdering i denne boken. Han har spesielle forutsetninger, både naturvitenskapelig og menneskelig, for å analysere dem. Han er professor i indremedisin ved Universitetet i Paris og spesialist i nyresykdommer. Nyrene regulerer for en vesentlig del sammensetningen av blodet, og denne reguleringen bryter sammen ved alvorlig nyresykdom. Ved slike sykdommer er det derfor nødvendig å understøtte eller midlertidig overta reguleringen. Professor Hamburger var med på å utvikle både den såkalte intensivbehandling og nyretransplantasjonen. Disse fremskritt skapte ikke bare viktige nye muligheter, men representerte også helt nye tenkemåter i medisinen. Dette arbeid brakte ham i nær kontakt med alvorlig syke mennesker og deres pårørende og dermed med de vanskeligste menneskelige problemer i medisinen. Det er tydelig at boken er resultatet av års arbeid, refleksjoner og bekymringer, og dens budskap bør overveies ikke bare av det medisinske personell som driver helsetjenesten, men også av politikerne som styrer den og av almenheten som er både pasienter og velgere.

Fransk og norsk helsetjeneste er forskjellige på mange måter, men vi har de samme generelle problemer. I 1974 beskjeftiger norsk helsetjeneste over 70.000 mennesker, og den vil koste ca. 8 milliarder kroner. Til tross for denne veldige innsats er mange områder forsømt, mange taler om krise i helsetjenesten, og alle spesialister krever mer til sine felt. Politikerne har ingen muligheter for å oppfylle alle disse krav. Selv om pengene kunne skaffes, kan vi ikke skaffe nok personell. Politikerne krever derfor at helsetjenesten skal utnytte ressursene bedre, og krav møter motkrav. Det er nødvendig å utforske og vurdere alternativene innenfor helsetjenesten, et forskningsfelt (helseøkonomi) som knapt er startet i Norge. Men først og fremst er det nødvendig å bli klar over hva som egentlig bør være målene for helsetjenesten. Dette er ikke en sak for legene alene. Det er befolkningen selv, gjennom politikerne, som bør avgjøre hvordan helsetjenesten skal være.

Det hverken kan eller bør være full enighet om så kompliserte problemer. Derfor kan en ikke vente at alle vil dele professor Hamburger's synspunkter fullt ut. Kanskje vil noen føle at hans definisjon av meningsfylt liv er for snever, og kanskje er den medmenneskelige forpliktelse til pleie og omsorg for lite understreket. Noen vil føle at naturvitenskapelige synspunkter og legemlige sykdommer er satt i forgrunnen, og de vil sikkert peke på at mange søker lege fordi de ikke mestrer sitt eget liv og samlivet og samarbeidet med andre mennesker. Kanskje vil noen føle at den forebyggende medisin er satt til side av den kurative, og de vil hevde at det store problem ikke lenger er å forlenge livet, men å forbedre det.

Professor Hamburger's store fortjeneste er at han har laget en inspirerende analyse av medisinen og helsetjenestens grunnleggende problemer. Med rette peker han på at medisinen er kommet til en korsvei og at tiden er knapp. Professor Hamburger bygger sine tanker på et solid fundament av naturvitenskap og humanisme, og han mener at den fortsatte utvikling av medisinen krever økt forskning, større og bedre kunnskaper, mer rasjonell bruk av kunnskapene, bedre sykehus og nye former for samarbeid innenfor helsetjenesten. Sterke argumenter taler for dette syn, først og fremst at det nettopp er slike metoder som har skapt fremgangen i medisinen i løpet av de siste generasjoner.

Det er allikevel klart at vi også må drøfte mulige kursendringer. I helsetjenesten er det vanskelig å hente noen gevinst ved rasjonalisering, og menneskelige hensyn - både overfor pasienter og personell - taler imot mekanisering og rasjonalisering

av helsetjenesten. Dette innebærer at fremskritt, forbedringer og nye tilbud som regel krever mer personell og flere penger. I de senere år har helseutgiftene økt med 20-25 % om året i Norge, og helsetjenesten har tatt ca. 20 % av alle nye arbeidstakere. Denne utvikling kan ikke fortsette svært lenge, og helsetjenesten må derfor antakelig innstille seg på langsommere vekst. Dette gjør det enda viktigere å tenke igjennom målene for helsetjenesten, og det kan tenkes at en bør prioritere andre områder enn den mest avanserte kurative medisin, for eksempel den primære helsetjeneste, pleie og forebyggende medisin. Det er umulig å fastlegge slike mål en gang for alle, gyldige for alle land og til alle tider. Desto viktigere er det å få en bred og gjennomtenkt debatt om målene her i landet, og professor Hamburger's bok bør bli grunnlaget for en slik debatt.

Legen arbeider med enkeltmennesker og deres problemer. Gir dette ham et særlig grunnlag for almenmenneskelige råd om meningen med livet og for politiske råd om samfunnets oppgaver og om forholdet mellom individ og samfunn? Det kan være delte meninger om dette også, men legen samler spesielle erfaringer om menneskene, om deres situasjon og problemer, om deres håp og frykt, og om deres gleder og sorger. Professor Hamburger trer frem som individets forsvarer, og i dagens intense samfunnsdebatter er det lett å glemme at samfunnet består av enkeltmennesker, ikke bare av interessegrupper.

En spådom er helt sikker, nemlig at utviklingen vil fortsette i raskere tempo. Forskningen vil gi nye resultater, nye muligheter og nye valg. Samfunnet vil få nye oppgaver, og helsetjenesten vil få hardere konkurranse fra andre samfunnsoppgaver og større vanskeligheter med sine egne prioriteringer. Intelligens vil ikke være noen mangelvare i denne utvikling; problemet vil være å styre utviklingen til beste for menneskene. Dette er oppgaven, og det blir lettere å løse den hvis vi kjenner både vår styrke og vår svakhet.

Peter F. Hjort